

УДК 78.087.68(075.8)

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2022.5.12>

Надія ПАВЛЮК

викладач постановки голосу, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-1308-0447

Ірина МАЛАШЕВСЬКА

викладач постановки голосу, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-48331-6469

Марія НАУМЕНКО

викладач хорового диригування, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-9745-4855

Бібліографічний опис статті: Павлюк, Н., Малашевська, І., Науменко, М. (2022). Народна пісня та її роль у патріотичному вихованні молоді. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 69–73, doi:

НАРОДНА ПІСНЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ

В статті наголошується на тому, естетичне виховання – це цілеспрямований, систематичний вплив на особистість з метою її естетичного розвитку, іншими словами формування творчої активності молодого покоління, здатного сприймати та оцінювати красу в мистецтві та навколо себе. Зазначається, що пізнання музичного мистецтва настільки багатогранне і своєрідне, що воно виділяється із загальної системи естетичного виховання як особлива його частина. Доведено, що з метою вирішення питань музично-естетичного виховання в молоді можна лише комплексним підходом, саме багатосторонній творчий розвиток дає потрібний позитивний результат та може глибоко зацікавити особистість дитини музичним мистецтвом, а саме народними піснями. Захоплення українськими автентичними народними піснями сприяє розвитку здібностей, сприймати, відчувати й розуміти прекрасне, помічати хороше і погане, творчо самовиражатись, долучаючись цим до різних видів художньої діяльності. Описано, що народний пісенний фольклор прищеплює молоді почуття краси, сприяє формуванню патріотизму та національну гордість за український народ. Доведено, що виховання засобами народної пісні не є ізольованим від загального естетичного виховання і є органічною частиною всебічного розвитку творчої особистості, займаючи чинне місце в музично-естетичному та національному вихованні молодого покоління. Зазначається, що українські автентичні народні пісні – невід’ємна частина народної художньої творчості, що існувала в основному, в усній формі і передавалась лише виконавськими традиціями. Народна музика, народна мелодія є виразом глибин колективної національної української народної свідомості через вплив на слухача. Наголошено на тому, що народна мелодія та музика володіє доступним та надзвичайно ефективним арсеналом засобів впливу на духовний та внутрішній світ молодого покоління. Акцентовано увагу на тому, що першочерговим завданням сучасного педагога-музиканта є залучення молоді до музичної творчості, формування в них моральних почуттів. Доведено, що сьогодні необхідно показати підростаючому поколінню красу музики, різноманітність музичних творів та образів. Духовно-моральне виховання підростаючого покоління за допомогою вивчення народної музики має стати пріоритетним напрямом діяльності сучасного закладу освіти.

Ключові слова: народна музика, духовне виховання, національне й патріотичне виховання, духовність, духовно розвинена особистість, підростаюче покоління.

Nadiya PAVLYUK

Voice Lecturer, Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College" of the Volyn Regional Council, 13 Voli Ave, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0002-1308-0447

Iryna MALASHEVSKA

Voice Lecturer, Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College" of the Volyn Regional Council, 13 Voli Ave, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0003-48331-6469

Maria NAUMENKO

Lecturer of Choral Conducting, Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College" of the Volyn Regional Council, 13 Voli Ave, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0002-9745-4855

To cite this article: Pavlyuk, N., Malashevskaya, I., Naumenko, M. (2022). Narodna pisnia ta yii rol u patriotychnomu vykhovanni molodi [Folk song and its role in patriotic education of youth]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 69–73, doi:

FOLK SONG AND ITS ROLE IN PATRIOTIC EDUCATION OF YOUTH

The article notes that aesthetic education is a purposeful, systematic influence on a person with the aim of its aesthetic development, that is, the formation of the creative activity of the younger generation, capable of perceiving and appreciating beauty in art and around them. It is noted that the knowledge of musical art is so multifaceted and peculiar that it stands out from the general system of aesthetic education as a special part of it. It has been proved that in order to solve the issues of musical and aesthetic education among young people, it is possible only with an integrated approach, it is the multilateral creative development that gives the desired positive result and can interest the child's personality in musical art, namely folk songs. Passion for Ukrainian authentic folk songs contributes to the development of abilities, to perceive, feel and understand the beautiful, to notice good and bad, to express themselves creatively, joining various types of artistic activity. It is described that folk song folklore instills young feelings of beauty, contributes to the formation of patriotism and national pride for the Ukrainian people. It is proved that education by means of folk song is not isolated from general aesthetic education and is an organic part of the comprehensive development of a creative personality, taking an active place in the musical, aesthetic and national education of the younger generation. It is noted that Ukrainian authentic folk songs are an integral part of folk art, which existed mainly in oral form and was transmitted only by performing traditions. Folk music, folk melody is an expression of the depths of the collective national Ukrainian folk consciousness through the influence on the listener. It is noted that folk melody and music has an accessible and extremely effective arsenal of means of influencing the spiritual and inner world of the younger generation. Attention is focused on the fact that the primary task of a modern teacher-musician is to attract young people to musical creativity, to form their moral feelings. It has been proven that today it is necessary to show the younger generation the beauty of music, the variety of musical works and images. Spiritual and moral education of the younger generation through the study of folk music should become a priority in the activity of a modern educational institution.

Key words: folk music, spiritual education, national and patriotic education, spirituality, spiritually developed personality, the younger generation.

Постановка проблеми. Характерною рисою нинішньої епохи є наявність у ній найскладніших політичних, соціально-економічних, екологічних та безлічі інших проблем пов'язаних з війною. Сучасне українське суспільство потребує не тільки освічених, а й духовно розвинених та патріотично сформованих особистостей. Особливу роль у формуванні таких особистостей грає сучасний заклад освіти. Очевидною стає потреба у вдосконаленні та поновленні практики духовно-морального виховання молоді, у пошуку нових підходів до виховної

діяльності закладів освіти. В духовно-моральному та патріотичному вихованні дитини особливе значення належить музиці. Музичне виховання по праву є одним із головних засобів розвитку патріотизму, адже українська народна пісня є частиною духовної культури нашої нації. Вона відображає життя українців у всіх його проявах, входить в життя дитини з колисковою піснею матері та супроводжує її протягом усього життя: в грі, в навчанні, в праці, в дозвіллі, в горі та в радості, в будніх та святах. Народна пісня продовжує залишатися головним

багатством, збереженим народом донині. Пісня є одним з основних традиційних жанрів українського національного музичного фольклору, що є глибоким і правдивим музичним образом українців, його характеру, психології та світогляду. Народна пісня як невичерпне джерело народної мудрості є безцінним засобом патріотичного та національного виховання. Пісня – найбагатша та найрозвиненіша область усної народної творчості, де оспівуються всі сторони життя народу: і безтурботна молодість, і глибокі роздуми старших поколінь про сенс життя, звичаї, деталі побуту, особливості національної визвольної боротьби, що є надзвичайно актуальними в наш час (Ягупов, 2002).

Аналіз досліджень. Відомі діячі української культури М. Максимович, П. Демущий, С. Гулак-Артемівський, Йосип та Данило Лепких, А. Малинка, А. Оніщук займалися збиранням і записом українського фольклору. Проблема традицій музичної народної педагогіки порушена в наукових працях В. Сухомлинського, Д. Федоренка, С. Бориса, С. Крамського, Р. Ткача. Формування морально-естетичних якостей та патріотизму особистості засобами народної пісні описані в працях З. Сергійчука, В. Болбаса, П. Ігнатенко, Ю. Руденко, М. Стельмаховича, Е. Сяваки, Л. Побережної.

Мета статті – описати роль української народної пісні як одного з найефективніших засобів формування естетичних уявлень та патріотизму молодого покоління.

Виклад основного матеріалу. Нині патріотичне виховання молоді потребує підтримки у всіх сферах життя. Освітні установи, сім'я, система додаткової освіти та дозвілля повинні працювати в синтезі і для єдиної мети – формування в підростаючого покоління почуття вірності Україні, готовності до виконання свого патріотичного та громадянського обов'язку. Любов до Батьківщини, до близьких, найяскравіше виражена у народній пісні, оскільки народна музика супроводжує людини від народження, будучи однією з доступних засобів виховання дітей (Кутова, 2002).

Аналіз літературних джерел показав, що народна музична спадщина українців включає кілька основних категорій:

- За історичними подіями: кріпацькі, чумацькі, козацькі, рекрутські, емігрантські, стрілецькі, тощо.

- Календарно-обрядові пісні:
  - Весняного циклу: веснянки, весняні хорооди, гаївки, купальські й русальні пісні;
  - Літнього циклу: петрівки, купальські пісні, жнивварські пісні;
  - Зимового циклу: щедрівки, колядки.
- Героїчні подвиги народних улюбленців: гетьманів, керівників повстань, опришків.
- Соціально-побутові: оспівували важке життя селян, панщину, кумів, сватів, жартівливі, коліскові.
- Ліричні, щасливе й нещасне кохання.
- Територіальні: популярні лемківські, наддніпрянські, галицькі, бойківські, поліські та інші (Семенов, 1998).

Під час музичних занять молодь знайомиться з піснями різних жанрів, зокрема з піснями історичними, повстанськими піснями, героїчними, котрі оспівують силу і мужність українського народу, національних героїв, січових стрільців, воїнів УПА, козаків. Народна пісня містить у собі уособлення людських почуттів, характерів та образів природи. Це дозволяє дитині любити те, про що співає народ, усвідомлювати свою національну приналежність, розуміти та виховувати в собі моральність, повагу до старших, до героїчної спадщини своєї країни, формуючи патріотичні якості, любов та повагу до своєї Батьківщини (Кутова, 2002).

Відомий діяч педагогічної науки К. Ушинський зазначав, що зразки народних пісень, прислів'їв, казок мають велику пізнавальну силу і є багатовіковими вихователями українців, дозволяючи їм долучитися до витоків національної культури, традицій та світогляду свого народу. Народна музика досить легка для розуміння і при цьому має багате емоційне забарвлення, передаючи різні почуття. Слухаючи її, молодь вчиться співпереживати, переймаючись радістю чи сумом, і навіть безпомилково визначаючи, який саме інформаційний месендж міститься у тому чи іншому музичному творі (Семенов, 1998).

Неможливо переоцінити роль музики у патріотичному вихованні. Великі потенційні можливості патріотичного впливу полягають у народній музиці. Народні музичні твори ненав'язливо, часто у веселій ігровій формі знайомлять дітей зі звичаями та побутом українців, працею, дбайливим ставленням до природи, життєлюбством, почуттям гумору. Все це

викликає інтерес, приносить почуття радості, створює гарний настрій, знімає почуття страху, занепокоєння, тривоги, словом, забезпечує емоційно-психологічний добробут. Величезне значення української народної пісні при розвитку дитини відіграють дитячі народні пісні – колискові, потішки, пісеньки та примовки. Вони мають не тільки дивовижну образність, а й виконують виховну функцію, готуючи малюка до дорослого життя, прищеплюючи йому правильне світосприйняття, навчаючи і застерігаючи, а також формуючи його особисті якості (Вишневецьки, 2000).

Духовний та творчий патріотизм потрібно плекати з раннього дитинства, адже ці почуття тісно переплітаються із духовністю людини. Тому величезна відповідальність за формування національних поглядів покладено на педагогів, адже не будучи патріотом, сам педагог не може і в дитині пробудити націоналістичні почуття. Саме пробудити, а чи не прив'язати, оскільки у основі патріотизму лежить духовне самовизначення. На сучасному етапі головне завдання музичного виховання засобами народної музичної творчості – залучення дітей до культурологічних та духовних традицій українського народу. Це сприяє формуванню національної самосвідомості, важливої задля збереження самобутності суспільства, збереження історії України (Даник, 2003).

Українська народна пісня, як основа музичної культури уособлює в собі усю правдивість, поетичність, багатство мелодій, різноманітність ритму, ясність, простоту форми, характерні риси народної творчості. Багатство та варіативність пісенного матеріалу допомагає ефективно вирішувати завдання естетичного, патріотичного, національного виховання (Осипець, 2003).

В світлі останніх трагічних для українського народу подій на фоні війни з росією за останні місяці значно збільшився інтерес до народної творчості. Значення народної музики переоцінити важко. Народні пісні, ігри зі співом можна використовувати без супроводу, що дозволяє дітям включати їх у самостійну музичну та ігрову діяльність. Специфічні особливості музики як виду мистецтва реалізують природу мистецтва в цілому: здатність формувати людську особистість, передаючи їй цінності, норми, ідеали, накопичені культурою та відповідальні

як загальнолюдським цінностям, так і потребам нашого соціального середовища, зображуючи в художніх образах все більш багатовимірну картину дійсності, розвиваючи у людині творчий початок, його творчу активність (Ягупов, 2002).

Сучасній молоді надані великі можливості для патріотичного виховання не лише в умовах навчання, а й в позаурочний час. Велику роль тут грає організація народних колективів та різноманітних гуртків. Проте питаннями музичного та патріотичного виховання мають займатися не лише освітні заклади, а й сім'я. Нажаль не в усіх сім'ях приділяється достатньо уваги питанням патріотичного виховання. Відсутність попиту в деяких сім'ях до народної пісні не єдина проблема у вихованні патріотизму сучасної молоді. Аналізуючи освітні програми з музичних дисциплін варто зазначити, що вони містять недостатню кількість народних пісень. Варто звернути увагу на закордонну методику викладання музичного виховання, котра базується на народних піснях (Матвієнко, 2001).

Сучасним педагогам необхідно запроваджувати більшу кількість народних пісень. Проте виникає наступна проблема недостатній кількості або в повній відсутності друкованих збірок автентичних фольклорних пісень на козацьку тематику, тому що більшість з них були забороненими російською пропагандою та комуністичним режимом. Безумовно, крім освітніх закладів та сім'ї, на сучасну молодь великий вплив мають засоби масової інформації. В світлі останніх подій сучасне телебачення лише нещодавно почало пропагувати українське народне мистецтво, а тим більше українські народні пісні (Якубенко, 2002).

Отже, підсумовуючи вище сказане, ми можемо зробити висновки про те, що народна пісня є найяскравішим і найпоширенішим жанром фольклору. Тематика та спрямованість народних пісень відображає життя народу: його менталітет, традиції, національну культуру загалом. Вона є дієвим засобом з погляду виховання через традиції свого народу. Пісенна традиція українців передбачає ансамблевий, хорівий спів, розкладений на багатоголосся, що дає можливість кожному учаснику реалізувати себе у співі. Універсальність пісенного жанру полягає ще й у тому, що завдяки різним видам пісенного виконання: ліричні, хоріві, обрядові, танцювальні пісні та ін. Це сприяє розвитку

моральних, естетичних, музичних, розумових, фізичних здібностей молодого покоління (Семенов, 1998).

Висновки. Народні пісні передаються століттями, з покоління до покоління. Вони несуть у собі нашу культуру, наш менталітет та величезну виховну функцію. Співайте патріотичні пісні, доносьте їх до слухача, виховуйте молоде покоління на таких піснях. Саме через вплив народної музики на молодь, через усвідомлення

своєї національної приналежності та почуття гордості за минуле та сьогодення свого народу відбувається виховання високоморальної, культурної та освіченої людини, гідного, порядного та відповідального громадянина своєї країни, справжнього патріота України. Наша держава надзвичайно багата на юні таланти в цьому виді мистецтва. У багатьох містах проводяться фольклорні фестивалі та конкурси для дітей на краще виконання народних пісень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вишневецький О.І. Теоретичні основи сучасного українського виховання. Львів, 2000. 234 с.
2. Даник А. Вироблення у дітей позитивного ставлення до праці засобами української народної пісні. Мистецтво та освіта. 2003. № 7. С. 6–9
3. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти. Інформаційний збірник Міністерства освіти України. 1996. № 13. С. 5–6.
4. Кутова А. Національне виховання – джерело особистісного розвитку дитини. Київ. 2002. № 4. С. 3–5.
5. Матвієнко П. Живодайні джерела патріотизму. Київ. 2001. № 8. С. 12–13.
6. Осипець Р. Українська народна пісня – основа музичного виховання. Тернопіль. Мистецтво та освіта. 2003. № 4. С. 6–9.
7. Падалка О. С., Нісімчук А. С., Смолюк І. О., Шпак О. Т. Педагогічні технології. Київ. 1995.
8. Правдюк О. Нові записи повстанських пісень. Народна творчість та етнографія. Київ. 1994. № 8 1. С. 51–56.
9. Семенов О. Стрілецькі та повстанські пісні. Народна творчість та етнографія. Київ. 1998. № 2. С. 2–3.
10. Ягупов В.В. Педагогіка : Навч. посібник. Київ. Либідь, 2002. 560 с.
11. Якубенко В. Від народознавства до свідомого патріотизму. Київ. Рідна школа. 2002. № 8. С. 12–13.

REFERENCES:

1. Vyshnevskiy O.I. (2000) *Teoretychni osnovy suchasnoho ukrainskoho vykhovannia* [Theoretical foundations of modern Ukrainian education]. Lviv.
2. Danyk A. (2003) *Vyroblennia u ditei pozytyvnoho stavlennia do pratsi zasobamy ukrainskoi narodnoi pisni* [Development of a positive attitude to work in children by means of Ukrainian folk songs]. *Art and education*, no. 7, pp. 6-9
3. Ministerstvo osvity Ukrainy (1996) *Kontseptsiia vykhovannia ditei ta molodi u natsionalnii systemi osvity* [Concept of education of children and youth in the national education system]. *Informatsiinyi zbirnyk Ministerstva osvity Ukrainy*, no. 13, pp. 5–6.
4. Kutova A. (2002) *Natsionalne vykhovannia – dzherelo osobystisnoho rozvytku dytyny* [National education – the source of a child's personal development]. Kyiv. no. 4, pp. 3–5.
5. Matviienko P. (2001) *Zhyvodaini dzherela patriotyizmu* [Food sources of patriotism]. Kyiv. no. 8, pp. 12–13.
6. Osypets R. (2003) *Ukrainska narodna pisnia – osnova muzychnoho vykhovannia* [Ukrainian folk song – the basis of musical education]. Ternopil. *Mystetstvo ta osvita*, no. 4, pp. 6–9.
7. Padalka O. S., Nisimchuk A. S., Smoliuk I. O., Shpak O. T. (1995) *Pedahohichni tekhnolohii* [Pedagogical technologies]. Kyiv.
8. Pravdiuk O. (1994) *Novi zapysy povstanskykh pisen* [New recordings of rebel songs]. *Narodna tvorchist ta etnohrafia*. Kyiv. no.8 1, pp. 51–56.
9. Semenoh O. (1998) *Striletski ta povstanski pisni* [Shooting and rebel songs]. *Narodna tvorchist ta etnohrafia*. Kyiv. no. 2, pp. 2–3.
10. Yahupov V.V. (2002) *Pedahohika: Navch. posibnyk* [Pedagogy: Education. manual]. Kyiv. Lybid.
11. Yakubenko V. (2002) *Vid narodoznnavstvo do svidomoho patriotyizmu* [From ethnology to conscious patriotism]. Kyiv. *Ridna shkola*, no. 8, pp. 12–13.